



Policy Note

2015/4

Όταν αυτό που είναι καλό για έναν δεν είναι καλό για όλους μας: Τάσεις της εισοδηματικής ανισότητας στις ΗΠΑ

Της **Pavlina R. Tcherneva**

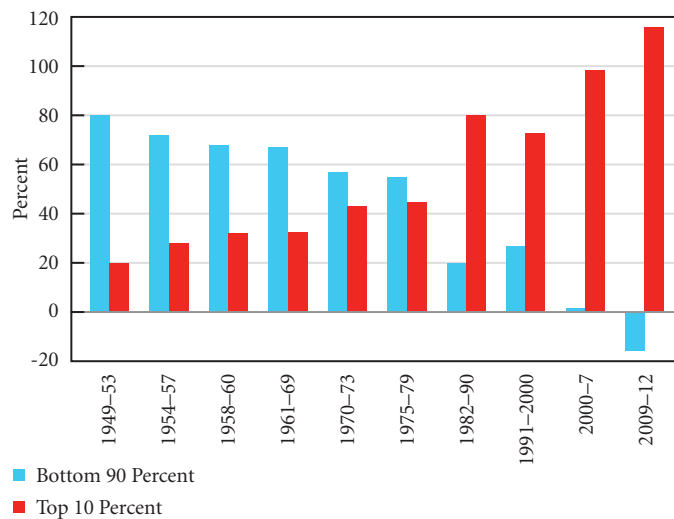
Απολαμβάνει η πλειοψηφία των Αμερικανών πολιτών τα οφέλη της οικονομικής ανάκαμψης; Αληθεύει ότι αυτό που είναι καλό για έναν είναι καλό για όλους μας; Στο κείμενο με τον τίτλο *Growth for Whom?* (Tcherneva 2014a) παρουσιάσαμε τις αλλαγές στο μερίδιο της αύξησης του εισοδήματος που απολαμβάνουν διάφορες πληθυσμιακές ομάδες κατά τη διάρκεια της επέκτασης της οικονομίας (βλέπε Tcherneva 2014b για περαιτέρω ανάλυση). Όπως αποδείχθηκε, κάθε μεταγενέστερη οικονομική επέκταση στην μεταπολεμική περίοδο συνοδεύθηκε από το φαινόμενο ενός όλο και μικρότερου ποσοστού της αύξησης του εισοδήματος να καταλήγει στο 90% των χαμηλότερων εισοδηματικών στρωμάτων. Ακόμη χειρότερα, κατά τη διάρκεια της τελευταίας επέκτασης, ενώ η οικονομία αναπτύχθηκε και το μέσο πραγματικό εισόδημα ανέκαμψε από τα επίπεδα του 2008, το σύνολο της αύξησης του εισοδήματος κατευθύνθηκε προς το πλουσιότερο 10% των νοικοκυριών ενώ το εισόδημα του φτωχότερου 90% μειώθηκε. Οι περισσότεροι Αμερικανοί δεν αισθάνονται ότι είναι μέρος της επέκτασης. Όντως, έχουμε φτάσει σε μια κατάσταση όπου αυτό που είναι καλό για έναν δεν είναι καλό για όλους μας.

Το παρόν κείμενο πολιτικής παρέχει μια ευρύτερη επισκόπηση της ολοένα και πιο άνιση κατανομής στην αύξηση του εισοδήματος σε περιόδους ανάπτυξης, εξετάζει ορισμένες από τις αλλαγές που συνέβησαν τη διετία 2012–13 και φέρνει στην επιφάνεια

Η Pavlina Tcherneva είναι ερευνήτρια στο Levy Economics Institute και επίκουρη καθηγήτρια οικονομικών στο Bard College. © 2015 Levy Economics Institute of Bard College

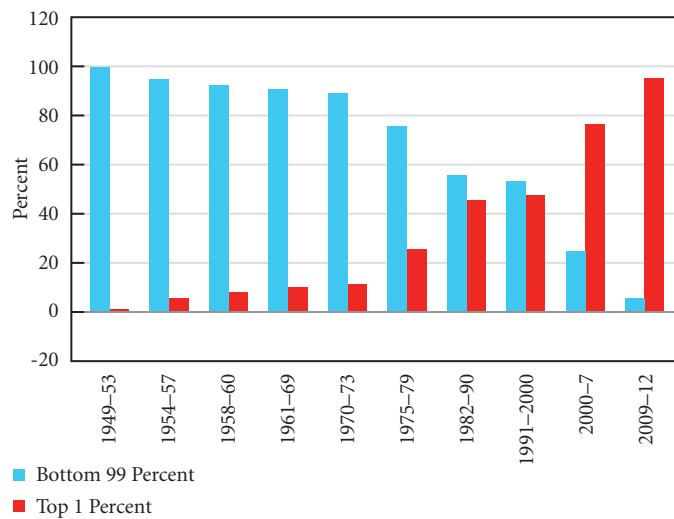
μια ανησυχητική τάση του οικονομικού κύκλου. Προτείνει, επίσης, ότι η αντιστροφή της δραστηρικής επιδείνωσης της εισοδηματικής ανισότητας επιβάλλει πολιτικές πέραν από αυτές που αφορούν το φορολογικό σύστημα.

Figure 1 90 Percent vs. 10 Percent: Distribution of Average Income Growth during Expansions (including capital gains)



Sources: Author's calculations based on Piketty/Saez data and NBER

Figure 2 99 Percent vs. 1 Percent: Distribution of Average Income Growth during Expansions (including capital gains)



Sources: Author's calculations based on Piketty/Saez data and NBER

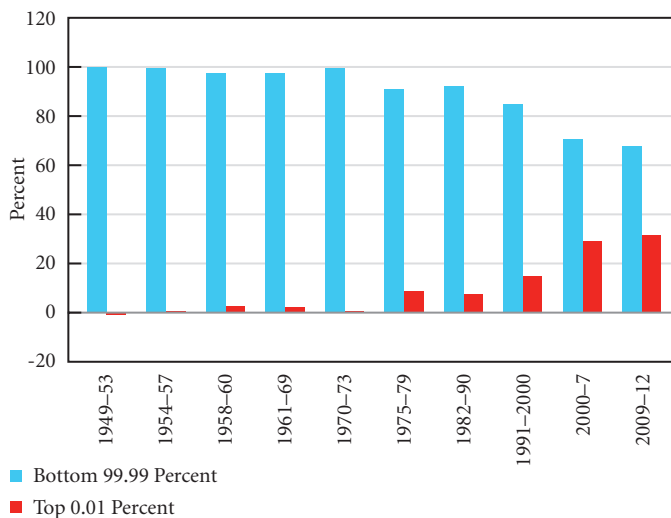
Ανάπτυξη και ανισότητα: 1949–2012, συμπεριλαμβανομένων των κεφαλαιουχικών κερδών

Τα γραφήματα που εμφανίζονται στο παρόν κείμενο πολιτικής βασίζονται σε στοιχεία των Piketty και Saez (2003, νέα έκδοση το 2015) και μετρούν το μέσο πραγματικό εισόδημα πριν από τους φόρους και τις μεταβιβάσεις. Το εισόδημα περιλαμβάνει μισθούς και ημερομίσθια, επιχειρηματικό εισόδημα, μερίσματα, τόκους, ενοίκια και κεφαλαιουχικά κέρδη (τα στοιχεία που εξαιρούν τα κεφαλαιουχικά κέρδη παρουσιάζονται παρακάτω). Για τα σχήματα 1 έως 7, ο άξονας X δείχνει μόνο τις περιόδους επέκτασης (από το χαμηλότερο στο υψηλότερο επίπεδο ανά έτος), όπως ορίζονται από τα στοιχεία του Εθνικού Γραφείου Οικονομικών Ερευνών (NBER) για τον επιχειρηματικό κύκλο.

Ο Thomas Piketty (2014) και πολλοί άλλοι μελετητές κατέδειξαν την ταχεία επιδείνωση της εισοδηματικής ανισότητας στις ΗΠΑ από το 1970. Η σύζευξη αυτών των ευρημάτων με εκείνων του σχήματος 1 δείχνουν ότι ο τρόπος με τον οποίο αυξάνεται η οικονομία διαβρώνει την κατανομή του εισοδήματος (τα στοιχεία του επιχειρηματικού κύκλου επίσης παρουσιάζονται αργότερα). Καθώς η οικονομία αναπτύσσεται, οι πλούσιοι απολαμβάνουν ένα όλο και μεγαλύτερο κομμάτι της εισοδηματικής πίτας, διαιωνίζοντας έναν φαύλο κύκλο όπου η ανισότητα εκτρέφει μεγαλύτερη ανισότητα.

Οι πλούσιες οικογένειες δεν βρίσκονται όλες στο ίδιο οικονομικό επίπεδο. Εξετάζοντας το πλουσιότερο 10% βλέπουμε ότι κατά τη διάρκεια της τελευταίας οικονομικής επέκτασης, από το 2009 έως το 2012 (τα στοιχεία για το 2013 εμφανίζονται παρακάτω), το πλουσιότερο 1% απέσπασε το 95% της αναπτυξιακής πίτας (σχήμα 2), ενώ το 0,01% κατέλαβε το 32% (σχήμα 3). Όσο απίστευτο και αν ακούγεται, το ένα τρίτο του συνόλου της αύξησης του εισοδήματος κατέληξε σε μια χούφτα από τις πλουσιότερες οικογένειες των Ηνωμένων Πολιτειών.

Figure 3 99.99 Percent vs. 0.01 Percent: Distribution of Average Income Growth during Expansions (including capital gains)

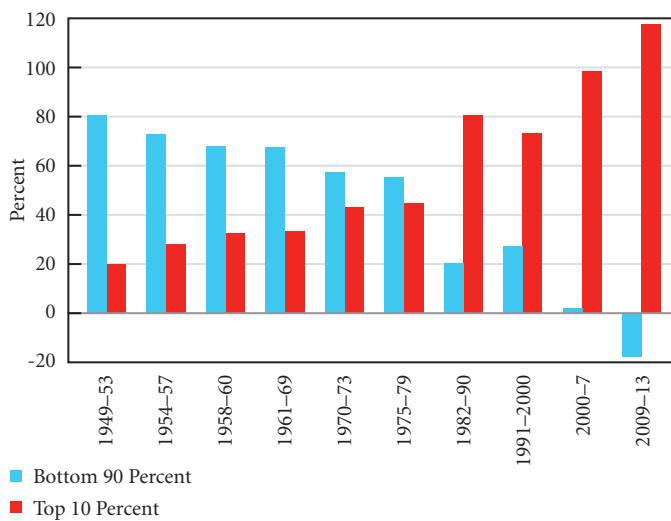


Sources: Author's calculations based on Piketty/Saez data and NBER

Ανάπτυξη και ανισότητα: 1949–2013, συμπεριλαμβανομένων των κεφαλαιουχικών κερδών

Μια ενημέρωση του σχήματος 1 που περιλαμβάνει τα στοιχεία του 2013 παρουσιάζει την ίδια ακριβώς τάση (βλέπε σχήμα 4).

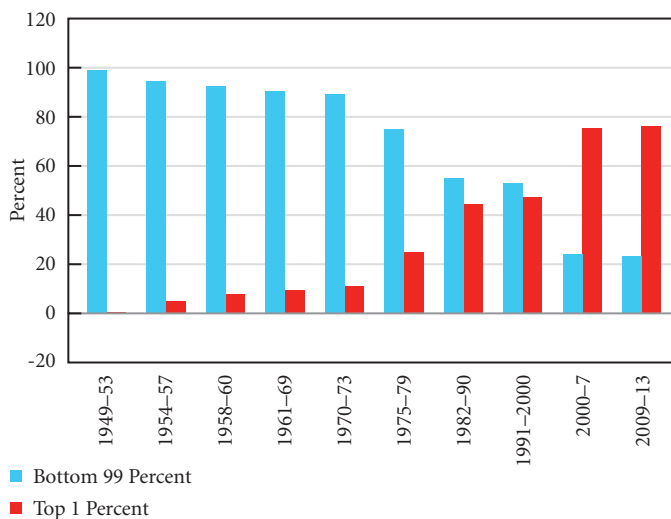
Figure 4 90 Percent vs. 10 Percent: Distribution of Average Income Growth during Expansions (including capital gains)



Sources: Author's calculations based on Piketty/Saez data and NBER

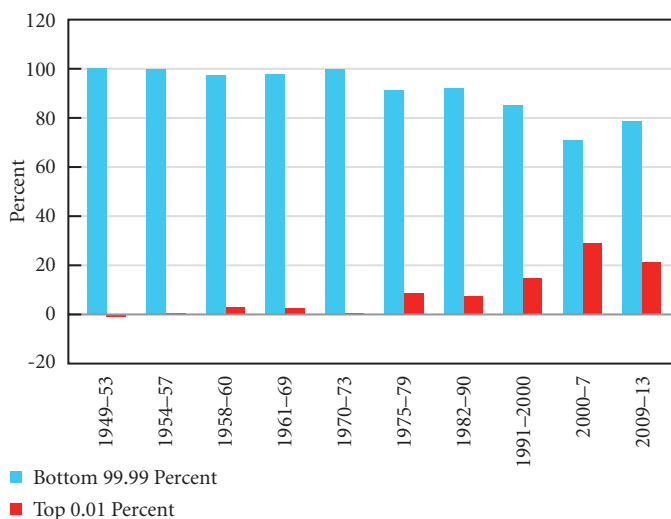
Ωστόσο, όταν εξετάζουμε τις πλουσιότερες ομάδες, τα στοιχεία φαίνεται να δείχνουν μια μικρή μετατόπιση της τάσης. Όταν συγκρίνουμε τα σχήματα 2 και 3 με τα σχήματα 5 και 6, φαίνεται ότι έχει υπάρξει μια βελτίωση στον τρόπο με τον οποίο γίνεται ο καταμερισμός της ανάπτυξης μεταξύ του 99% του πληθυσμού και του 99,99%.

Figure 5 99 Percent vs. 1 Percent: Distribution of Average Income Growth during Expansions (including capital gains)



Sources: Author's calculations based on Piketty/Saez data and NBER

Figure 6 99.99 Percent vs. 0.01 Percent: Distribution of Average Income Growth during Expansions (including capital gains)



Sources: Author's calculations based on Piketty/Saez data and NBER

Αυτό οφείλεται εν μέρει σε μια σειρά από φορολογικές αλλαγές που έλαβαν χώρα το 2013. Τα στοιχεία σε αυτά τα γραφήματα δεν περιλαμβάνουν τους φόρους ή τις μεταβιβάσεις, αλλά οι αλλαγές στους φορολογικούς συντελεστές επηρεάζουν τον τρόπο με τον οποίον αναφέρονται τα εισοδήματα στις φορολογικές δηλώσεις. Για παράδειγμα, το 2013 έληξε μια σειρά από φορολογικές περικοπές που ξεκίνησαν την περίοδο της διακυβέρνησης Μπους. Η φορολόγηση για το απλό εισόδημα του πλουσιότερου 2% των φορολογουμένων μεταβλήθηκε τώρα από το 35% στο 39,6%. Επίσης, οι φορολογούμενοι στην εν λόγω εισοδηματική κατηγορία φορολογούνται τώρα με 20% για τα μακροχρόνια κεφαλαιουχικά κέρδη και τα ειδικά μερίσματα, αντί του 15% που ίσχυε την περίοδο διακυβέρνησης Μπους.

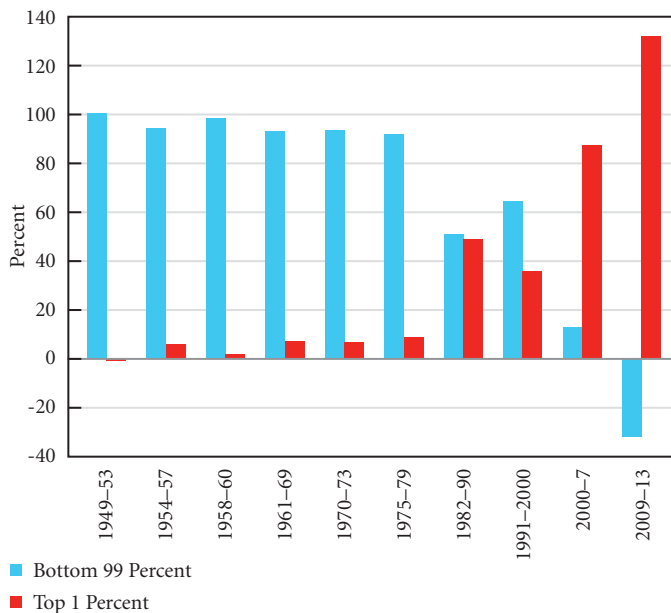
Συγκρίνοντας τις δύο πιο πρόσφατες εκτιμήσεις του μέσου πραγματικού εισοδήματος για το πλουσιότερο 1% και το πλουσιότερο 0,01%, παρατηρεί κανείς ότι υπήρξε μια απότομη άνοδος το 2012 στο δηλωμένο εισόδημα σχετικά με την τελευταία εκτίμηση (σε σύγκριση με ό, τι είχε αρχικά αναφερθεί). Αυτό δείχνει ότι η υπερ-πλούσιοι προβλέπουν το μελλοντικό εισόδημα και το αναφέρουν στη φορολογική τους δήλωση για το 2012, όταν το προτιμησιακό φορολογικό καθεστώς ήταν ακόμα σε ισχύ. Κατά μία έννοια, οι προκαταρκτικές εκτιμήσεις του εισοδήματος για το 2013 κυμαίνονται σε «πολύ χαμηλά» επίπεδα (Saez 2015). Έτσι, οι φορολογικές αλλαγές του 2013 έχουν πιθανότατα προκαλέσει πυροδότηση στη βελτίωση της κατανομής του εισοδήματος λόγω του τρόπου με τον οποίον αναφέρουν οι πλούσιοι το εισόδημά τους.

Αυτή η στατιστική βελτίωση είναι παραπλανητική για έναν άλλο λόγο. Αναλογιστείτε στο ενδιαμέσο τι έχει συμβεί στα εισοδήματα του 90% των εισοδηματικά χαμηλότερων νοικοκυριών. Το μέσο πραγματικό εισόδημα για το 90% των εισοδηματικά χαμηλότερων νοικοκυριών, το οποίο συρρικνώθηκε μετά την κατάρρευση της οικονομίας από 50.400 δολάρια (2007) σε 47.000 δολάρια (2008), συνέχισε να μειώνεται κατά τη διάρκεια της οικονομικής επέκτασης, καταλήγοντας στα 44.300 δολάρια (μέχρι το 2011). Εμφάνισε τελικά μια μικρή άνοδο το 2012, στα 44.900 δολάρια, αλλά το 2013 παρέμεινε ουσιαστικά στάσιμο. Έτσι, οποιαδήποτε «βελτίωση» και αν υπήρξε στην κατανομή του εισοδήματος δεν οφείλεται σε βελτιώσεις στην ευημερία του 90% των εισοδηματικά χαμηλότερων νοικοκυριών.

Δεδομένου του γεγονότος ότι οι πλούσιοι έχουν μεγαλύτερη ευχέρεια σχετικά με το μέγεθος του εισοδήματός τους (το μεγαλύτερο ποσοστό του εισοδήματός τους αποτελείται από κεφαλαιακά κέρδη) και μπορούν να επιλέξουν την πραγματοποίηση αυτών των κερδών σε διαφορετικές χρονικές στιγμές, θα μπορούσε κανείς να θέλει να μάθει τι συμβαίνει με την κατανομή της αύξησης του εισοδήματος όταν εξαιρούνται τα κεφαλαιουχικά κέρδη. Χωρίς αμφιβολία, τα κεφαλαιουχικά κέρδη αποτελούν ένα κρίσιμο συστατικό του εισοδήματος για τους πλούσιους, που συνεπάγεται ότι οποιαδήποτε ανάλυση που τα αποκλείει θα έχει περιορισμένο πεδίο εφαρμογής. Τα κεφαλαιουχικά κέρδη μπορούν να ληφθούν σε μια εφάπαξ πληρωμή, οπότε τα στοιχεία των φορολογικών δηλώσεων δεν είναι ο ιδανικός τρόπος για τον έλεγχό τους. Μια πολύ καλύτερη μέθοδος θα ήταν να τα εξετάσει κανείς σε ετήσια βάση (όπως κάνουν στη μελέτη τους οι Wolff και Zacharias 2009). Παρ' όλα αυτά, λαμβάνοντας υπόψη την

κατανομή στην αύξηση του εισοδήματος από τη στιγμή που έχουν εξαιρεθεί τα κεφαλαιουχικά κέρδη αποτελεί μια αρκετά χρήσιμη διαδικασία.

Figure 7 99 Percent vs. 1 Percent: Distribution of Average Income Growth during Expansions (excluding capital gains)



Sources: Author's calculations based on Piketty/Saez data and NBER

Ανάπτυξη και ανισότητα: 1949–2013, εξαιρουμένων των κεφαλαιουχικών κερδών

Κατά τη διάρκεια της περιόδου 2009–13, το πλουσιότερο 1% των οικογενειών κατέλαβε πάνω από το 100% της αύξησης του εισοδήματος (σχήμα 7). Αυτό σημαίνει ότι τα εισοδήματα του 99% των εισοδηματικά χαμηλότερων νοικοκυριών, εξαιρουμένων των κεφαλαιακών κερδών, συρρικνώθηκε κατά τη διάρκεια της οικονομικής επέκτασης του 2009–13 (από μέσο πραγματικό εισόδημα 44 χιλιάδων δολαρίων το 2009 σε 43.800 δολάρια το 2013). Το ίδιο ισχύει και για το 90% του πληθυσμού, το μέσο πραγματικό εισόδημα του οποίου μειώθηκε από 31.600 δολάρια το 2009 σε 30.980 δολάρια το 2013, ενώ τα εισοδήματα των πλουσίων αυξήθηκαν κατά 10%.

Συγκρίνοντας το σχήμα 5 με το σχήμα 7 (συμπεριλαμβανομένων και εξαιρουμένων των κεφαλαιακών κερδών για το 99% και το 1%, αντίστοιχα), μπορεί κανείς να παρατηρήσει ότι η κατανομή της αύξησης του εισοδήματος εμφανίζεται λιγότερο άνιση όταν συμπεριλαμβάνονται τα κεφαλαιουχικά κέρδη. Στην αρχή, αυτό μπορεί να φαίνεται σαν ένα αντιφατικό αποτέλεσμα. Αυτό που δείχνουν τα στοιχεία είναι ότι, παρόλο που τα κεφαλαιακά κέρδη αποτελούν ένα πολύ μικρό μερίδιο του εισοδήματος για το 99% των οικογενειών (μόνο περίπου το 2% του εισοδήματός τους προέρχεται από κεφαλαιακά κέρδη), ωστόσο συγκροτούν τη διαφορά ανάμεσα στη συρρίκνωση του εισοδήματος και σε ένα οριακά αυξανόμενο εισόδημα για εκείνες τις οικογένειες.

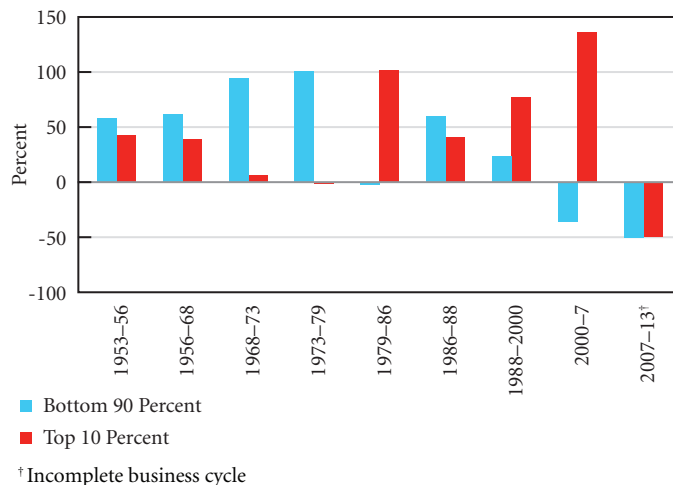
Χωρίς τα κεφαλαιακά κέρδη, το μέσο πραγματικό εισόδημα για το 90% των χαμηλότερων εισοδηματικών στρωμάτων μειώθηκε κατά 127 δολάρια μεταξύ 2009–13, αλλά αν συμπεριλάβουμε τα κεφαλαιακά κέρδη, τότε αυξήθηκε κατά 451 δολάρια. Για τους πλούσιους, ωστόσο, ο μέσος όρος των εισοδημάτων αυξήθηκε ανεξαρτήτως αν συμπεριληφθούν τα κεφαλαιακά κέρδη, παρόλο που τα κεφαλαιακά κέρδη αποτελούν ένα αναλογικά μεγαλύτερο μερίδιο του εισοδήματός τους (μεταξύ ενός τετάρτου και του ενός τρίτου του εισοδήματός τους) και τα κεφαλαιουχικά κέρδη πρόσθεσαν 91.444 δολάρια στην αύξηση του μέσου εισοδήματός τους. Στην ουσία, το 90% των χαμηλότερων εισοδηματικών στρωμάτων βασίζεται στα πολύ μικρά ποσοστά των κεφαλαιακών κερδών τους για να κρατήσουν το κεφάλι τους πάνω από το νερό, καθώς η συρρίκνωση των μισθών τους αποτελεί εμπόδιο στην προσπάθεια αξιοπρεπούς επιβίωσης.

Οικονομικοί κύκλοι και ανισότητα

Το έργο του Piketty αποδεικνύει ότι η εισοδηματική ανισότητα έχει βιώσει ραγδαία επιδείνωση κατά τη διάρκεια των τελευταίων τεσσάρων δεκαετιών. Τα παραπάνω στοιχεία καταδεικνύουν την ίδια τάση για όλες τις διαδοχικές επεκτάσεις της οικονομίας από τη δεκαετία του 1970: το μεγαλύτερο μέρος των οφελών της ανάπτυξης έχει καταλήξει στους πλούσιους. Για την περίοδο αυτή, μπορούμε συνεπώς να συμπεράνουμε ότι ακόμη και αν οι πλούσιοι χάσουν δυσανάλογα μεγαλύτερο ποσοστό από το εισόδημά τους όταν η οικονομία εισέρθει σε ύφεση, θα καλύψουν τις ζημιές με το παραπάνω όταν η οικονομία επανέρθει σε θετικούς ρυθμούς ανάπτυξης. Τα παρακάτω στοιχεία επιβεβαιώνουν αυτό το συμπέρασμα.

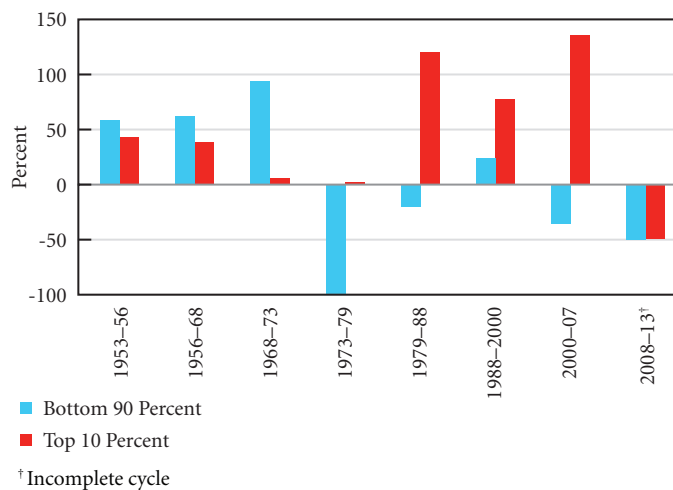
Μπορούμε να εξετάσουμε τις αλλαγές στο πραγματικό εισόδημα κατά τη διάρκεια του οικονομικού κύκλου με δύο τρόπους. Ο πρώτος τρόπος είναι να εξετάσουμε τι συμβαίνει κατά τη διάρκεια του επιχειρηματικού κύκλου, δηλαδή από την αιχμή του ΑΕΠ στο επόμενο υψηλότερο σημείο, ακολουθώντας το παράδειγμα του NBER (σχήμα 8). Ωστόσο, το πραγματικό εισόδημα αυξάνεται, μειώνεται και ανακάμπτει με διαφορετικούς ρυθμούς από το ΑΕΠ. Επομένως, μπορούμε επίσης να εξετάσουμε τον εισοδηματικό κύκλο με τον εντοπισμό του υψηλότερου σημείου στα στοιχεία του πραγματικού εισοδήματος που παρουσιάζουν οι Piketty και Saez (2003, νέα έκδοση 2015). Με άλλα λόγια, μπορούμε, εξετάζοντας επίσης τους εισοδηματικούς κύκλους να απαντήσουμε στο ερώτημα ποιος είναι ο κερδισμένος όταν το πραγματικό εισόδημα συρρικνώνεται και ανακάμπτει από το ένα υψηλότερο σημείο στο άλλο (σχήμα 9). Τα στοιχεία του κύκλου του ΑΕΠ και του κύκλου του πραγματικού εισοδήματος δεν αντιστοιχούν τέλεια μεταξύ τους, αλλά είναι πολύ κοντά. Σε κάθε περίπτωση, αυτό που είναι αξιοσημείωτο είναι ότι η τάση προς μεγαλύτερη ανισότητα είναι ακόμη πιο εμφανής κατά τη διάρκεια ολόκληρου του οικονομικού κύκλου (ΑΕΠ ή εισοδήματος). Ακόμη χειρότερα, από τη δεκαετία του '70, τα εισοδήματα των πλουσίων ανακάμπτουν σχεδόν αμέσως μετά από μια ύφεση, απορροφώντας το μεγαλύτερο ποσοστό (και μερικές φορές ολόκληρο) της αύξησης του εισοδήματος που προκύπτει κατά τη διάρκεια της περιόδου που καλύπτει μόνο ένα έτος μετά την αιχμή του κύκλου εισοδήματος το μεταγενέστερο υψηλότερο σημείο (σχήμα 10).

Figure 8 90 Percent vs. 10 Percent: Distribution of Income Gains during Business Cycles (peak to peak)



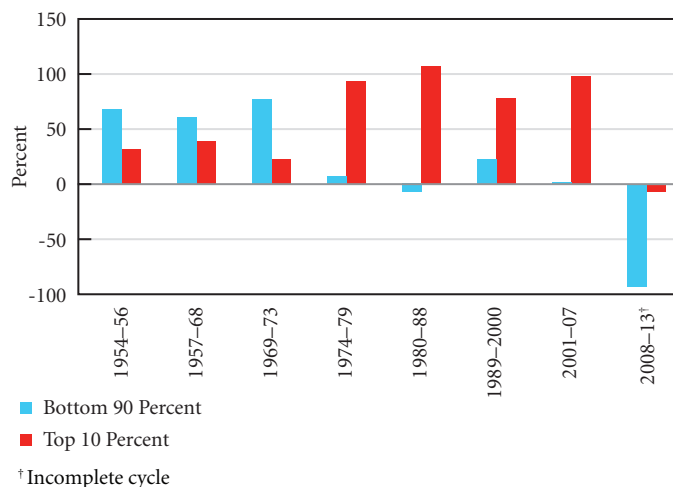
Sources: Author's calculations based on Piketty/Saez data and NBER

Figure 9 90 Percent vs. 10 Percent: Distribution of Income Gains during Income Cycles (peak to peak)



Sources: Author's calculations based on Piketty/Saez data and NBER

Figure 10 90 Percent vs. 10 Percent: Distribution of Income Gains One Year after the Peak of an Income Cycle to Subsequent Peak



Sources: Author's calculations based on Piketty/Saez data and NBER

Τα διαγράμματα του κύκλου του ΑΕΠ και του εισοδήματος (σχήματα 8 και 9) επιβεβαιώνουν ότι, μετά τη δεκαετία του '70, οι πλούσιοι καταλαμβάνουν το μεγαλύτερο μέρος της αύξησης του εισοδήματος κατά τη διάρκεια των περισσότερων οικονομικών κύκλων. Ιδιαίτερα ανησυχητικό είναι το γεγονός ότι κατά τη διάρκεια των δύο τελευταίων περιόδων τα εισοδήματα του 90% των εισοδηματικά χαμηλότερων νοικοκυριών συρρικνώθηκαν (συμπεριλαμβανομένων ή εξαιρουμένων των κεφαλαιακών κερδών). Η περίοδος 2007–13 πρέπει να ερμηνευθεί με προσοχή. Ο μέσος όρος των εισοδημάτων ακόμη δεν έχει ανακάμψει από τα υψηλότερα επίπεδα του 2007 και η συρρίκνωση ήταν περίπου εξίσου μοιρασμένη ανάμεσα στο 90% των εισοδηματικά χαμηλότερων νοικοκυριών και στο πλουσιότερο 10%. Παρ' όλα αυτά, η τελευταία περίοδος δεν εμφανίζει μια ολοκληρωμένη εικόνα, επειδή ο επιχειρηματικός κύκλος δεν έχει ακόμη ολοκληρωθεί. Έτσι, δεν μπορούμε ακόμη να εξάγουμε πολλά συμπεράσματα σχετικά με την κατανομή της αύξησης του εισοδήματος κατά τη διάρκεια αυτού του κύκλου.

Αναλογιστείτε όμως τι συμβαίνει με την κατανομή της αύξησης του εισοδήματος ένα έτος μετά την αιχμή του κύκλου εισοδήματος μέχρι το επόμενο ψηλότερο σημείο (σχήμα 10). Τα στοιχεία εμφανίζουν μια εκπληκτική τάση. Από τη δεκαετία του '70, όταν εξετάζουμε την περίοδο που ξεκινά μόλις ένα χρόνο μετά από μια ύφεση, ο κύκλος αποδίδει αύξηση του εισοδήματος μεταξύ 78% και 107% για το πλουσιότερο 10% των νοικοκυριών.

Δώστε προσοχή στις διαφορετικές περιόδους. Από το 1973 έως το 1979, τα εισοδήματα των πλουσίων βίωσαν ελάχιστη αύξηση (σχήμα 9). Αλλά αν προσέξουμε τι αρχίζει να συμβαίνει ένα χρόνο μετά την κορύφωση του συγκεκριμένου εισοδηματικού κύκλου (σχήμα 10), παρατηρεί κανείς ότι οι πλούσιοι κατέλαβαν το 95% της αύξησης του εισοδήματος κατά τη διάρκεια της περιόδου 1974–79. Με άλλα λόγια, αν οι απώλειές τους το πρώτο έτος ήταν μεγάλες, οι πλούσιοι μπόρεσαν να ανακτήσουν το σύνολο των ζημιών αυτών κατά τη διάρκεια των υπόλοιπων ετών, καταλαμβάνοντας σχεδόν το

σύνολο της αύξησης του εισοδήματος για την εν λόγω περίοδο. Επιπλέον, από το 1973, το 90% των χαμηλότερων εισοδηματικά στρωμάτων έχει βιώσει μείωση του πραγματικού εισοδήματος στους τέσσερις από τους πέντε εισοδηματικού κύκλους (σχήματα 8 και 9). Τέλος, κατά τη διάρκεια της τελευταίας περιόδου, 2007–13, ο μέσος όρος των πραγματικών εισοδημάτων στην οικονομία συρρικνώθηκε και οι απώλειες μοιράστηκαν σχεδόν ισομερώς μεταξύ του 90% των χαμηλότερων εισοδηματικά στρωμάτων και του πλουσιότερου 10% (σχήματα 8 και 9). Αλλά κατά τη διάρκεια της περιόδου 2008–13 (σχήμα 10), το εισόδημα για το 90% των χαμηλότερων εισοδηματικά στρωμάτων μειώθηκε αναλογικά περισσότερο από ότι για το πλουσιότερο 10%, πράγμα που σημαίνει ότι το εισόδημα των πλουσίων αντιστράφηκε πιο γρήγορα (παρόλο που βρίσκονταν ακόμη κάτω από τα υψηλότερα επίπεδα του 2007). Πράγματι, κατά τη διάρκεια της περιόδου 2009–13, το πραγματικό μέσο εισόδημα για το πλουσιότερο 10% των νοικοκυριών αυξήθηκε κατά 12% (δεν εμφανίζεται στα γραφήματα), ενώ για το 90% των χαμηλότερων εισοδηματικά στρωμάτων εξακολούθησε να μειώνεται. Για να ανακεφαλαιώσουμε, αυτή η γρήγορη ανάκαμψη του εισοδήματος των πλουσίων αποτελούσε τον κανόνα για την πλειοψηφία των οικονομικών κύκλων από τα μέσα της δεκαετίας του '70.

Τα στοιχεία του οικονομικού κύκλου επιβεβαιώνουν και πάλι ότι ο τρόπος με τον οποίο αναπτύσσεται η οικονομία μετά από μια ύφεση οδηγεί πρώτα απ' όλα στην ανάκαμψη των εισοδημάτων του πλουσιότερου 10%.

Ένοχος παράγοντας: Η μεταστροφή της κυβερνητικής πολιτικής

Οι τάσεις που απεικονίζονται παραπάνω δεν αποτελούν ατύχημα ούτε είναι αναπόφευκτες. Πράγματι, κατά τη διάρκεια της Χρυσής Εποχής του αμερικανικού καπιταλισμού, το μεγαλύτερο μέρος της οικονομικής ανάπτυξης κατευθυνόταν προς την πλειοψηφία των νοικοκυριών. Όπως υποστήριξε ο Hyman P. Minsky (1992), υπάρχουν πολλές ποικιλίες του καπιταλισμού, κάποιες πιο σταθερές από άλλες, και κάποιες πιο δίκαιες από άλλες. Στην άμεση μεταπολεμική εποχή, όταν οι κυβερνήσεις είχαν ως προτεραιότητα πολιτικές υπέρ της απασχόλησης και της ενίσχυσης των μισθών, η οικονομική ανάπτυξη οδηγούσε σε κοινή ευημερία. Οι μισθοί αυξάνονταν αντίστοιχα με την παραγωγικότητα, οι δημόσιες επενδύσεις και τα δημόσια έργα συνέχιζαν να αποτελούν μια τυπική ανταπόκριση του κράτους στην ύφεση, ο χρηματοοικονομικός τομέας καταλάμβανε μεταξύ 7% και 15% του συνόλου των εταιρικών κερδών (σε σύγκριση με 30% σήμερα και 40% στις αρχές της δεκαετίας του 2000) και η μακροχρόνια ανεργία ήταν ένα μικρό ποσοστό της συνολικής ανεργίας. Η εστίαση στις πολιτικές υπέρ της απασχόλησης και της ενίσχυσης των μισθών αποδυναμώθηκε αργά αλλά σταθερά, ενώ μετά τη δεκαετία του '70 η μετατόπιση ήταν καθοριστική, καθώς άρχισαν να εφαρμόζονται πολιτικές που υπέσκαπταν την αγορά εργασίας και ευνοούσαν τις χρηματοοικονομικές αγορές και μείωναν τους ανώτατους οριακούς φορολογικούς συντελεστές.

Οι τάσεις στην κατανομή του εισοδήματος οφείλονται σε μεγάλο βαθμό στο καθεστώς της πολιτικής που έχει τεθεί σε εφαρμογή. Σε μεγάλο βαθμό, οι τάσεις αυτές

διαμορφώνονται από τη μέθοδο που χρησιμοποιείται για την τόνωση της οικονομικής ανάπτυξης, για παράδειγμα από την κατεύθυνση των δημοσίων δαπανών και της φορολογικής πολιτικής. Όταν ξεκίνησε η πολιτική της μείωσης των ανώτατων οριακών φορολογικών συντελεστών, που αντικατέστησε τις πολιτικές απασχόλησης και της ενίσχυσης των μισθών, η ανάπτυξη της οικονομίας άρχισε να ευνοεί τα εισοδήματα των υπερ-πλουσίων. Και όταν οι πολιτικές σταθεροποίησης ξεκίνησαν να εστιάζουν πρώτα στην ανάκαμψη του τραπεζικού και του χρηματοοικονομικού τομέα, τα νοικοκυριά των οποίων το εισόδημα ήταν συνδεδεμένο με την απόδοση της χρηματιστηριακής αγοράς (δηλαδή, πλούσιες οικογένειες που επωφελούνταν δυσανάλογα από δικαιώματα προαίρεσης αγοράς μετοχών, μπόνους, κεφαλαιακά κέρδη και μερίσματα) παρουσίασε ταχύτερη αύξηση του εισοδήματος από ό, τι των υπολοίπων νοικοκυριών.

Οι περισσότερες οικογένειες συνεχίζουν να έχουν εισοδήματα μόνο από μισθούς και ημερομίσθια, και μάλιστα κάτω από ολόενα και περισσότερο επισφαλείς αγορές εργασίας. Πράγματι, από τη δεκαετία του '70, οι απώλειες στους μισθούς απαιτούν όλο και περισσότερο χρόνο για επαναφορά στα προηγούμενα επίπεδα μετά από μια επέκταση. Η εγκατάλειψη του στόχου της πλήρους απασχόλησης σημαίνει ότι τα εισοδήματα των ατόμων που εξαρτώνται από την απασχόληση θα είναι τα τελευταία που θα βιώσουν αύξηση. Όταν η άνεργη ανάκαμψη και οι στάσιμοι μισθοί έγιναν το νέο πρότυπο, οι οικογένειες που βασίζονταν αποκλειστικά στα εισοδήματα από μισθούς και ημερομίσθια έπαψαν να επωφελούνται από την οικονομική επέκταση (Tcherneva 2014b).

Αλλαγή πλεύσης: Επαναπροσδιορισμός της πολιτικής για την αντιμετώπιση της ανισότητας

Ο John Maynard Keynes ([1936] 1973) είπε ότι τα δύο σημαντικά μειονεκτήματα της οικονομικής κοινωνίας ήταν η αποτυχία να εξασφαλίσει την πλήρη απασχόληση και η αυθαίρετη και άνιση κατανομή του εισοδήματος. Έχω υποστηρίξει (Tcherneva 2014b) ότι η μη επίλυση του πρώτου προβλήματος (η επίτευξη της πλήρους απασχόλησης με αξιοπρεπείς μισθούς για όλους) έχει συμβάλει στην επιδείνωση του δεύτερου προβλήματος (εισοδηματική ανισότητα). Ο προσανατολισμός της πολιτικής προς την πλήρη απασχόληση και τους αξιοπρεπείς μισθούς μπορεί να συμβάλλει καταλυτικά προς τη βελτίωση της κατάστασης της εργατικής και μεσαίας τάξης, παρέχοντας τις προϋποθέσεις για την επίτευξη της κοινής ευημερίας.

Όταν απευθυνόμεθα για πολιτικές λύσεις στο πρόβλημα της ανισότητας αποκλειστικά στο φορολογικό σύστημα, η αλήθεια είναι ότι απομακρύνουμε την προσοχή μας από το πιο σημαντικό κομμάτι του παζλ. Η επιστροφή προς μια πιο δίκαιη ποικιλία καπιταλισμού απαιτεί πολύ περισσότερα πράγματα από την ανατροπή των οπισθοδρομικών φορολογικών περικοπών. Αρχικά, απαιτεί την αναβίωση και τον εκσυγχρονισμό των πολιτικών αγοράς εργασίας. Ο επανασχεδιασμός της φορολογικής δομής δεν μπορεί από μόνος του να αποφέρει σημαντικά αποτελέσματα για την αντιμετώπιση της ανισότητας. Η αύξηση του συντελεστή φορολογίας θα μειώσει τα υψηλότερα εισοδήματα και συνεπώς θα βελτιώσει την κατανομή του εισοδήματος, αλλά

σημαντική πρόοδος δεν θα επιτευχθεί έως ότου ληφθούν μέτρα για να εξασφαλιστεί ότι τα εισοδήματα στα χαμηλότερα και μεσαία εισοδηματικά κλιμάκια αυξάνονται ταχύτερα από ό, τι εκείνα στην κορυφή της πυραμίδας. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί με την επικέντρωση της πολιτικής στις αγορές εργασίας, συμπεριλαμβανομένου ενός μηχανισμού που συνδέει τις αυξήσεις των μισθών με τη βελτίωση της παραγωγικότητας, δίνει προτεραιότητα στην αξιοπρεπή εργασία για αξιοπρεπείς μισθούς, δεσμεύεται στην ισότητα των μισθών, επανεξετάζει συγκρίσιμες πολιτικές και, το σημαντικότερο, εφαρμόζει ένα αποτελεσματικό δίκτυο ασφαλείας για την απασχόληση με βιώσιμους μισθούς. Αυτές είναι οι πολιτικές που θα διασφαλίσουν ότι (1) τα εισοδήματα της συντριπτικής πλειοψηφίας των ανθρώπων αυξάνονται αντί να συρρικνώνονται κατά τη διάρκεια μιας οικονομικής επέκτασης και (2) ότι το μεγαλύτερο μέρος των οφελών από την ανάπτυξη καταλήγει στην πλευρά της μεγάλης πλειοψηφίας των νοικοκυριών.

Πηγές

Keynes, J. M. (1936) 1973. *The General Theory of Employment, Interest and Money*. In D. E. Moggridge, ed. *The Collected Writings of John Maynard Keynes*, Vol. 7. London: Macmillan.

Minsky, H. P. 1992. "The Capital Development of the Economy and the Structure of Financial Institutions." Prepared for the session "Financial Fragility and the US Economy," Annual Meeting of the American Economic Association, New Orleans, January 2–5.

Piketty, T. 2014. *Capital in the Twenty-First Century*. Cambridge: Harvard University Press.

Piketty, T., and E. Saez. 2003. "Income Inequality in the United States, 1913–1998." *Quarterly Journal of Economics* 118, no. 1 (February): 1–39. (Tables and Figures updated to 2013 in Excel format, January 2015.)

Saez, E. 2015. "Striking It Richer: The Evolution of Top Incomes in the United States." (Updated with 2013 preliminary estimates.) UC Berkeley, January 25.

Tcherneva, P. R. 2014a. *Growth for Whom?* One-Pager No. 47. Annandale-on-Hudson, N.Y.: Levy Economics Institute of Bard College. October.

———. 2014b. "Reorienting Fiscal Policy: A Bottom-up Approach." *Journal of Post Keynesian Economics* 37, no. 1 (Fall): 43–66. Draft version first published as Working Paper No. 772, Levy Economics Institute of Bard College, August 2013.

Wolff, E., and A. Zacharias. 2009. "Household Wealth and the Measurement of Economic Well-Being in the United States." *The Journal of Economic Inequality* 7, no. 2 (June): 83–115. Originally published as Working Paper No. 447, Levy Economics Institute of Bard College, May 2006.